

ALFÖLDI IMRE

Tejfoggal kőbe (30.)

Regényes önéletrajzi krónika apámról s magamról

Társadalom

Az 1924-ben Nagyváradon született krónikaíró annak a Mozog Nagy Imrének a fia, akinek önéletírását Jár a baka, jár címmel közöltük folyóiratunk 2016–17-beli számaiban. Az Alföldi Imre írói álnevet használó ifjabbik Nagy Imre emlékiratai édesapja hagyatékával együtt kerültek hozzánk. A vaskos gépiratkötég élére szerzőnk a következő, sokat sejtető megjegyzést fűzte: „Egy hegedűművésznek készül, de végül is középszerű írásipari dolgozóvá kisiklott váradi fiatalember emlékeiből.” A gyermek- és ifjúkorát, tanulóéveit Váradon töltő fiatalember ígéretesnek tűnő zenei pályafutását a második világháború végén – leventeként – a frontra kerülés, majd a hadifogság pokla törte meg. Kalandos úton hazavergődve, mintegy pótcselekvésnéként állt be „írásipari dolgozó”-nak. Újságíróként előbb szülővárosában tevékenykedett, majd Budapestre költözve különböző lapok, illetve a Rádiókabaré munkatársa lett. Krimiszerzőként öt kötete jelent meg. Önéletírásának sorozatban közlendő részleteit a születésétől 1947-ig terjedő időszakból válogatjuk.

Most a házunktól a másik temetőkapu irányába, az Erzsébet liget utca felé veszem sorra akkori szomszédainkat. Parragh Lajosékon túlhaladva egy ismeretlen lakó kissé rogyant házikója állott. Ebbe költözött később Csiby László árva osztálytársam a Székelyföldről, két fivérével együtt Emma nevű nagynénjükhöz. Ő nevelte fel őket. Az ő házuk után emeletes, szuterénes, viszonylag magas épület következett, a miénkhez hasonlóan sok éven át vakolatlan, a pincszintjén az Ódor nővérek laktak. Végül az utcasarkon egy Erzsébet liget utcába nyíló bejárattal épült, ugyancsak régi házacská állott a nyolcvanas évekig, toldozott-foldozott deszkakerítéssel. És ezzel kész a leltár! Ez volt a Temető utcának a két temetőkapu közötti, a temetőfallal szemközt épült része. Az Erzsébet liget utcai temetőkapu és az utca találkozási pontján volt akkor még egy gyepes térség, mögötte sokáig a Kanonok sori papok szérűskertje. Ezen a kis gyepes térségen döngöttük, környékbeli kölykök,

a bőr- meg a rongylabdát. Halottak napján pedig itt gyülekeztek a gyertya-, a mindszentikalács- és a virág- árusok. A sírok kivilágítása késő estig tartott, feledhetetlen, lidércfényes képet nyújtott a temetővel szemközti, a falon túli házak lakóinak. Aztán mikor néptelenné vált a temető, surrantunk a sírokhöz gyertyát lopni, begyűjteni a kialudt, megmaradt gyertyacsonkokat. Hatalmas gömbökbe, fáklyákba gyúrtuk össze, sok helyütt az így újragyúrt sztearinnal világítottak esténként a lakók, míg ki nem fogytak belőle. Ekkor még csak Šilincáékhoz és a Brad-féle házhoz volt bevezetve a villany. Mi is, évekig, petróleumlámpa sápadt fénye mellett töltöttük az estéket. Fazekasék 1945 után is, sokáig, egyedül. (...)

A ház udvari része és a gyümölcsösveteményes kertünk közé, drótkerítéssel elkerítve, baromfiudvar létesült, valamint ásattunk egy igen mély, tekerős-láncos kutat. Jéghideg, tiszta vize volt. Három egymásra helyezett, tekintélyes méretű betongyűrű képezte a kút falát, fönt derékgig érő, apám ácsolta deszkakerettel és kávéval. Az egésztest csinos kis faépitmény fedte, csúcsos tetővel, hogy a „házikó” alakú kútba ne essen be az eső. Lécekből készült az oldala,

benne a henger, amelyre a hosszú lánc, a lánc végére pedig a vödör volt szerelve. Ezt kívülről lehetett, kurbliyszerű tekerővel, le- és felcsavarni. Olyan mélyen állt benne a víz, hogy egyszer apám, amikor le kellett ereszkednie, hogy odalent valamit megigazítson – a szomszéd Fazekas fiúk eresztették le a kút mélyébe –, egy ideig csak mondta, hogy „lejjebb, még egy kicsit lejjebb”, majd hirtelen hörgésszerű hangot hallott. Rémulten, félalélt állapotban sikerült őt gyorsan föltekerni a lánccal. Rosszullétének oka akkor derült ki, amikor próbából a vödörben leengedtünk egy égő gyertyát. Mire leért, a gyertya kialudt. Kiderült, ott már nincs levegő. Szerencse, hogy apám nem vesztette el egészen az eszméletét, volt ereje fogózkodni a láncba, ülni a vödrön, különben lefordult volna és csak holtan emelhették volna ki.

Mint már említettem, rádiónk 1941-ig nem volt. Okát nem tudom, de nem csak a szegénység. Talán Apa némelykor túlzásba vitt „puritánsága” miatt volt ez így, minden újdonságról azt tartotta, hogy arra „nincs szükség”. És a rádió mellett üldögelni kell, márpedig nekünk arra nincs időnk, dolgozunk látástól vakulásig. Ellenben igen szeretett könyvet olvasni, pedig amellet is „üldögelni kellett”. Sőt mi több, szeretett hangosan felolvasni, hogy mi, gyerekek is halljuk, és „anyátoknak sem árt”!

Az esti órákra esett a napilapok átböngészése, érdekesebb híreinek ugyancsak hangos „kihirdetése” Apa részéről, aki szerette, hogy amiről ő értesül, arról mi is tudjunk. Eleinte a *Nagyvárad* *Napló*, majd a *Nagyvárad*, illetve változtatott címén a *Szabadság* járt, Fazekaséknak meg az *Estilap*. Mikor kiolvastuk, akkor cseréltünk. Ezen kívül apánk járatta – ma sem tudom, milyen megfontolásból, mert anyánk aztán igazán nem volt „úriasszony” – a budapesti, Kertész Béla szerkesztette *Magyar Úriasszonyok Lapját*. Gyermekmellékletéből, a *Magyar Gyermek Lapjából*, amelyet „Elek bácsi és Eta néni” szerkesztett, máig emlékszem mesékre, rajzokra, bolondságokra. Talán a *MŰL* szerzőinek meglehetősen tág köre (Herczegtől Nagy Lajosig, Zilahyig, Szabó Dezsőtől Sándor Kálmánig, Nyírőig) tette vonzóvá Apa számára ezt a lapot, és szerette volna, ha édesanyánk is bekapcsolódik a szépirodalom-olvasás áramkörébe. Előtte, a maga kedvére, az ugyancsak Pesten kiadott, eszperantó nyelvű *Literatura Mondót* is járatta, de ebből hiába olvasott fel, csak ő értette

Baghy Gyula, Kalocsay Kálmán és mások eredetileg is eszperantó nyelven írt munkáit.

Az erdélyi magyar irodalom termését Tamásitól, Nyírőtől Kaczér Illésig, ide érte Kós Károlyt és Tabéry Gézát is – kit személyesen is ismertünk –, Markovits Rodiont, Bethlen Miklóst, Dsida Jenőt, ha kézhez kaphatta kölcsön vagy olcsó kiadásban, elolvasta. Az *Úz Bence* kivételével azonban, érdekes módon, ezeket nem tartotta fontosnak esténként felolvasni, legfeljebb rövid részleteket. E felolvasások közepette illett csendben lennünk, odafigyelnünk, mert némelykor megállt és kifejtette a véleményét magáról a történetről, a történet hőseiről vagy a megírás módjáról. Mi minden fejtegetését szentírásnak fogtuk fel, ő volt nekünk, akitől tanulni kell, illik és érdemes. Ez nem gátolt abban, hogy a hárságyon fekvé, felolvasásai közben, a konyhában szépen elaludjak. Se anyámat abban, hogy miközben harisnyáinkat foldozta, vagy vasalt, netán babot fejtett a másnapi ebédhez, el ne kalandozék gondolataival, oda se figyelve arra, mit olvas jó apánk.

Fel- vagy elolvasnivalóink köre később szélesedett, amikor kiderült, hogy Fazekaséknak, csekély késéssel a magyarországi megjelenéshez képest, valami módon kezükbe kerül az egyébként Romániában szabadon terjesztett, az időtt előfizethető budapesti *Színházi Élet* és *Déliab*. Ezeket aztán kettesével, hármasával mi is megkaptuk, kölcsön, átolvasás céljából. Ebből a pesti színházi és művész-

világ pletykáin kívül néhány jó tárcaíró munkája, újonnan bemutatott színművek, vígjátékok szövegkönyve, kabarétréfák, viccek, sporttudósítások, képes beszámolók egyként váltak számunkra is megismerhetővé. Ezekből olvastam Nóti Károly, Vadnay László, Lőrincz Miklós, Stella Adorján, Aszlányi Károly, Békeffi, Kellér és több, sajnos méltatlanul feledésbe merült színpadi író, szerző munkáit, köztük persze nem egy máig maradandót is. Operettek szövegéhez kotamellékletet is közölt némelykor a *Színházi Élet*, ezeket hegedűn lejátszottam. Így tanultam meg például – tévedésből moll hangnemben – a János, legyen fenn a János-hegyen! kezdetű korabeli slágert, és csak csodálkoztam, amikor később rádión hallottam, hogy ott másként hangzik. Persze, hiszen a szerzője dúr hangnemben írta. (De nekem mollban is tetszett.) Meg a *Kislány, kezeket fel!* Én azt hiszem, hogy a klasszikusok megismerése mellett a *Színházi Életben* közölt különféle írások olvasgatása tett „mindenevővé” mind a szépirodalmat, mind a muzsikát illetően. Nekem nem dero-

gál ma sem Goethe, Madách mellett Nóti Károlyt vagy Tabi Lászlót olvasni, élvezettel, a maga helyén és idejében. És a klasszikus komolyzene, az operettmuzsika, a dal, a nóta, a sláger egyidejű kedvelése sem jelent gondot, ha az jó a maga nemében. A sikerült tréfákat, vicceket sem nézem le. Sőt, mint később majd kiderül, a prózai könnyű műfajt aránylag sikeresen műveltem is. Van, aki főleg humoristaként ismer, Alföldi Imre írói álnevemen.

(Folytatjuk)

A szöveget gondozza és szerkeszti:
SZÜCS LÁSZLÓ